

СПОЖИВАННЯ ОПІУМУ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА КИТАЇ У ХІХ СТ.: ДВА ВИМІРИ ОДНОГО ПИТАННЯ

Анотація. У дослідженні розглянуті основні тенденції розвитку споживання наркотичних речовин, передусім опіуму, у Великобританії та Китаї у ХІХ ст. У зазначений період споживання наркотичних речовин набуло великих масштабів в Західних країнах та Китаї. Протягом багатьох років опіум розглядався як звичайний товар.

Ключові слова: опіум, міжнародна торгівля, Великобританія, Китаї.

Abstract. The research considers the main trends of the drug use development in Great Britain and China in the 19th century. During this period, the drug consumption became widespread in Western countries and China. For many years, opium was considered as an ordinary commodity.

Keywords: opium, international trade, Great Britain, China.

У сучасному суспільстві точиться жвава дискусія навколо питання часткової чи повної легалізації споживання наркотичних речовин та пов'язаних з цим наслідків: негативний вплив на здоров'я, зростання рівня злочинності, корупції тощо.

В історичній науці існує кілька основних думок з приводу поширення споживання наркотичних речовин та міжнародної торгівлі ними у ХІХ ст. Радянські та російські історичні дослідження зосереджуються передусім навколо проблеми постачання опіуму капіталістичними країнами до Китаю у ХІХ ст. Підкреслюється пагубність постачання опіуму та бажання капіталістичних держав перетворити Китай у власну колонію, для чого китайське суспільство було «підсаджене» на опіум. Натомість у Західній історичній науці спектр питань, пов'язаних з поширенням наркотичних засобів, значно ширше. Окрім вивчення причин, розвитку, наслідків постачання опіуму до Китаю, розглядаються питання міжнародної торгівлі опіумом, залучення різних країн до цієї торгівлі, а також висвітлюється проблема споживання лікарських засобів, що містили опіати у країнах Західного світу. Саме у вигляді споживання як складової лікарських засобів опіум отримав поширення в Західних країнах, на відміну від Китайської імперії, де опіум споживався у ХІХ ст. для куріння в «чистому вигляді».

ХІХ ст. стало періодом «відкриття» Китаю, що знайшло відбиття в політичній, економічній, культурній сферах [6, с. 105–123]. Для зовнішньоторгівельних операцій Китаю був притаманний принцип прямого обміну товарів. Через особливості політичного та економічного розвитку Китай був мало зацікавлений у промислових товарах іноземних країн, водночас рівень споживання китайських товарів, передусім чаю, порцеляни, тканин, зростав. Одним з небагатьох товарів, котрий міг зацікавити Китай, був опіум. Протягом багатьох десятиріч Ост-Індська компанія була фактично монополістом на ринку морської торгівлі Західних країн з Китаєм. Ця компанія постачала до Китаю рівно стільки опіуму, скільки було необхідно для купівлі чаю – разом зі

зростанням споживання чаю у Західних країнах зростало і постачання опіуму до Китайської імперії. Також торгівля опіумом давала можливість швидкого заробітку для приватних компаній, тому на початку 1830-х рр. монополія Ост-Індської компанії на постачання опіуму до Китаю була зруйнована. В наслідок цього економічна, політична ситуація кардинально змінилася. Обсяг постачання опіуму стрімко зростав, на спроби китайського уряду заборонити ввезення наркотичних речовин Великобританія, Франція та США відреагували збройними конфліктами («Опіумні війни»). В наслідок цього споживання опіуму було легалізовано. Ба більше, поступово китайський уряд долучається до вирощування опіуму на власній території, тим самим зменшуючи вплив іноземних компаній. Основним способом вживання опіуму у Китаї було куріння. Існували спеціалізовані заклади для куріння опіуму, а також його споживали в домашніх умовах і навіть в дорозі. Куріння опіуму було поширене серед усіх верств китайського суспільства [2].

Споживання наркотичних речовин у XIX ст. набуло великого поширення серед усіх верств населення, віку та статі. Опіум мав значне медичне застосування і вважався безпечним засобом для лікування цілої низки хвороб [1]. Опіум протягом багатьох століть був одним з небагатьох методів знеболення, а тому мав широке застосування під час військових дій [1]. Різноманітні медичні препарати, основу яких складав опіум чи кокаїн, застосовувала офіційна медицина і їх можна було купувати вільно в аптеках до другої половини XIX ст. Окрім медичних препаратів, опіум вживався і безпосередньо для паління, причому також в різних верствах суспільства і відповідно в різних місцях – від «притонів» до елітних клубів. В середині XIX ст. у Великобританії близько 5 % вживало опіум для паління. Споживання опіуму та інших наркотичних засобів поширилося і серед творчих людей як «засіб» стимуляції розумових здібностей, реакції тощо, що зокрема знайшло відбиття в літературних творах. На сторінках оповідань Артура Конан Дойла про Шерлока Холмса ми можемо знайти цілу низку згадок про споживання різноманітних наркотичних засобів головним героєм:

«Three times a day for many months I had witnessed this performance, but custom had not reconciled my mind to it. On the contrary, from day to day I had become more irritable at the sight, and my conscience swelled nightly within me at the thought that I had lacked the courage to protest...

«Which is it to-day?» I asked, – «morphine or cocaine?»

He raised his eyes languidly from the old black-letter volume which he had opened. «It is cocaine,» he said, – «a seven-percent solution. Would you care to try it?»

«No, indeed» I answered, brusquely. «My constitution has not got over the Afghan campaign yet. I cannot afford to throw any extra strain upon it.»

He smiled at my vehemence. «Perhaps you are right, Watson» he said. «I suppose that its influence is physically a bad one. I find it, however, so transcendently stimulating and clarifying to the mind that its secondary action is a matter of small moment.»»

(Оповідання «Знак чотирьох»)

Відтак необхідно враховувати у дослідженнях той факт, що наркотичні засоби у різних «варіантах» в ХІХ ст. найчастіше були звичайним товаром, котрий обкладався податками і продавався більш-менш легально. Думка про негативний вплив на людський організм в суспільстві лише починає формуватися і набувати аргументованих форм. Водночас саме у Китайській імперії споживання опіуму для куріння набуло величезних масштабів і стало одним із факторів розвитку корупції, занепаду економіки, культури, укладення «нерівноправних» договорів тощо.

Джерела та література

1. Buxton J. The historical foundations of the narcotic drug control regime. URL: https://www.researchgate.net/publication/23550550_The_historical_foundations_of_the_narcotic_drug_control_regime (дата звернення: 23.02.2021).
2. McCoy W. From free trade to prohibition: a critical history of the modern asian opium trade / *Fordham Urban Law Journal*. Vol. 28. 2000. URL: <https://ir.lawnet.fordham.edu/ulj/vol28/iss174> (дата звернення: 14.01.2021).
3. Всемирная история: учеб. пособ. / под ред. Г. Б. Поляка, А. Н. Марковой. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. 887 с.
4. Ковалевский Е. П. Странствователь по суше и морям. Книга 1–2. Санкт-Петербург: Типография И. П. Бочарова, 1843. 374 с.
5. Ковалевский Е. П. Путешествие в Китай. Ч. I. Санкт-Петербург: В типографии Королева и К., 1853. 199 с.
6. Ковалевский Е. П. Путешествие в Китай. Ч. II. Санкт-Петербург: В типографии Королева и К., 1853. 215 с.
7. Краснов А. Н. Из колыбели цивилизации. Письма из кругосветного путешествия. Санкт-Петербург: Типография М. Меркушева, 1898. 660 с.
8. Симон Ж. Среднее царство. Основы китайской цивилизации: перевод В. Ранцева. Санкт-Петербург: Издание Л. Ф. Пантелеева, 1886. 382 с.

Бердар Яна

Ужгородський національний університет

СЛОВАЦЬКЕ ПИТАННЯ НА ПАРИЗЬКІЙ МИРНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ 1919–1920 РР.

Анотація. Розглядається участь чехословацької делегації у Паризькій мирній конференції 1919–1920 рр. Акцентується увага на відсутності окремої репрезентації словаків. Ілюструються спроби привернення уваги міжнародної спільноти до вирішення словацького питання та причини невдачі.

Ключові слова: Паризька мирна конференція, Чехословаччина, автономія, словацьке питання, А. Глінка.